

کنفرانس بنیاد پژوهش‌های زنان

مبارزه با حجاب اجباری و متحدان جنبش زنان در جهان

مریم حسین‌خواه

آسو- اعتراضات اخیر زنان ایرانی به حجاب اجباری و متحدان جنبش زنان در جهان و منطقه، محورهای اصلی بیست و نهمین کنفرانس بنیاد پژوهش‌های زنان بودند که از ۸ تا ۱۰ ژوئن جاری در استکهلم سوئد برگزار شد.

بنیاد پژوهش‌ها، با معرفی «زنان و دختران خیابان انقلاب» به عنوان زنان برگزیده‌ی سال، اعلام کرد زنان برگزیده‌ی امسال زنانی هستند که «روی سکوهای شهرهای ایران سرفراز ایستادند، حجاب اجباری را به دست باد سپردند و بار دیگر به جهان گفتند ما انقلاب نکردیم که به عقب برگردیم.»

«زنان و دختران خیابان انقلاب»، زنانی هستند که از نخستین روزهای دی ماه سال ۱۳۹۶، روسری از سر برداشتند، در خیابان‌های شهرهای مختلف ایران به بالای بلندی رفتند و اعتراضشان را به حجاب اجباری اعلام کردند.

نسرین ستوده، وکیل شماری از زنان و دختران انقلاب که از سوی پلیس بازداشت شده بودند، به همین مناسبت پیامی برای بنیاد فرستاد. او با تاکید بر اینکه بسیاری از زنان و مردان ایران به حجاب اجباری معترض‌اند و از آن رنج می‌برند، اعلام کرد: «ما زنان بر مبارزه‌ی مسالمت‌آمیز تاکید داریم، اما این بدان معنا نیست که از زیر بار مسوولیت شانه خالی کنیم. بیشک نافرمانی مدنی دختران خیابان انقلاب در تاریخ ماندگار خواهد ماند.»

گلنار امین، رئیس بنیاد پژوهش‌های زنان نیز در پیام سالانه‌ی خود، اعتراض‌ها به حجاب اجباری را مورد توجه قرار داد و گفت: «دختران خیابان انقلاب از روی سکوهای برق بدون اجازه‌ی مردسالاران، مرزهای کشورها را درمی‌نوردند، بر صدر اخبار جهان می‌نشینند و صدای‌شان را به گوش جهان می‌رسانند.»

او با اشاره به این که امروز برای مقابله با دختران خیابان انقلاب که با حرکتی مسالمت‌آمیز خواهان حق انتخاب پوشش خود هستند، از همان ادبیاتی استفاده می‌شود که بیش از صد سال پیش، مردسالاران برای مقابله با زنانی استفاده کرده‌اند که برای حق رای در انگلستان مبارزه می‌کردند، گفت: «همان‌طور که آنان را ترشیده و زشترو می‌خواندند، صد سال بعد دختران خیابان انقلاب با همان برچسب‌ها و اتهاماتی نظیر فاحشه، فریب‌خورده و مروج بی‌بند و باری روبه‌رو می‌شوند، تا با سرکوب خواسته‌های آن‌ها بر ظلمی که بر زنان می‌شوند سرپوش گذاشته شود.»

حرکت‌های زنان برای مبارزه با حجاب اجباری، در سخنرانی ساغر غیاثی، فعال حقوق زنان مقیم ایرلند نیز مطرح شد. ساغر غیاثی در این سخنرانی با موضوع «تحلیل واکنش فعالان حقوق زنان نسبت به مبارزه با حجاب اجباری» گفت که گفتمان مبارزه با حجاب اجباری با کمپین «آزادی‌های یواشکی» به اعتراضی گسترده تبدیل شد و برای اولین بار زنان در داخل، در یک اعتراض جمعی، مشخص حجاب اجباری را مورد هدف قرار دادند.

او با اشاره به این که کنشگری زنان مخالف حجاب اجباری با سکوت، نادیده گرفتن، تحقیر، تمسخر یا انکار برخی فعالان حوزه‌ی زنان مواجه شد، گفت: «نه تنها هیچ گاه شاهد یک اقدام جمعی و سازمان‌دهی شده از طرف جنبش زنان در حمایت از مطالبه لغو حجاب اجباری نبودیم، بلکه صدای این که حجاب مساله نیست و حجاب اولویت زنان ایرانی نیست، خیلی قوی‌تر به گوش رسیده است.»

منیره برادران: مادران دادخواه نگاه سنتی به زن را تغییر دادند

منیره برادران، نویسنده و فعال حقوق بشر مقیم آلمان، در سخنانی با عنوان «جایگاه حرکت‌های مادران دادخواه در جنبش زنان کجاست؟» به بررسی مبارزات مادران و خانواده‌های زندانیان سیاسی اعدام شده در دهه‌ی ۶۰ پرداخت. او گفت: «دادخواهی و عدالت در حال گذار نگاه

به نسبت جدیدی را در برخورد با جنایتهای سیستماتیک حکومتها در دههی ۸۰ و ۹۰ میلادی گشوده است. این زنان خواستار برابری جنسیتی نیستند ولی در حرکت آنان نگاه سنتی به زن تغییر یافته و بحث مهم دادخواهی و نگاه به آن را در جامعه زنده نگه داشته است.»

منصوره شجاعی: مهاجرت گسترده زنان و کاهش فاصله میان فمینیست محلی و فمینیست جهانی

«آیا رویکرد فمینیستی فراملیتی میتواند کیستی متحدان جنبش زنان منطقه را پاسخ دهد؟» این پرسش محوری سخنان منصوره شجاعی، فعال حقوق زنان مقیم هلند بود.

منصوره شجاعی با اشاره به اینکه ظهور بنیادگرایی و نظامیگری موجب افزایش مهاجرت‌های گسترده به سوی غرب شد، گفت: «نکته مثبت این مهاجرت‌ها از نگاه نیکی‌کدی این است که ورود خیل عظیم زنان مهاجر شرقی به غرب و به ویژه به نهادهای دانشگاهی موجب شد که زن شرقی صدای خودش باشد و دیگر الزامن زن غربی صدای او نیست.»

او ادامه داد: «ورود این زنان به محیطهای دانشگاهی و ارتباط آنها با نهادهای بین‌المللی و شناخت شبکه‌ها و نهادهای فمینیستی چندملیتی موجب شد تا فاصله میان فمینیست محلی و فمینیست جهانی کم‌رنگ‌تر از گذشته شود.»

زینب پیغمبرزاده: نادیده گرفته شدن تنوع گرایشهای جنسی در جنبش فمینیستی ایران

در سومین روز این کنفرانس زینب پیغمبرزاده، فعال حقوق زنان و دانشجوی دکترای جامعه‌شناسی و جنسیت در دانشگاه هادرسفیلد انگلیس به بررسی ارتباطات مطالبات جنبش فمینیستی و جنبش دگرباشان پرداخت.

او با بیان این که در گفتمان مسلط در جنبش فمینیستی ایران، جنس و جنسیت در دوگانه‌ی زن و مرد و با نگاهی همان‌جنسیتی‌هنجار بحث شده، گفت: «در این گفتمان، نگاه به روابط جنسی، دگرجنس‌گرا هنجار است و معدود فعالینی که به گرایش جنسی می‌پردازند، با روی‌کردی تکجنس‌گرا هنجار در دو دوگانه‌ی دگرجنس‌گرا/ همجنس‌گرا، تنوع گرایشهای جنسی و سیالیت سکسوالیته را نادیده می‌گیرند.»

مهناز قزلو، روزنامه‌نگار و مدافع حقوق زنان از استکهلم، سخنران

دیگر این کنفرانس بود که «مطالعه پیوند جنبش کوئیر و جهانی‌سازی در زمینه‌ی گسترش ارتباطات از طریق شبکه‌های حمایتی» را موضوع سخنرانی‌اش قرار داده بود.

او در این سخنرانی به بررسی این موضوع پرداخت که ارتباط نزدیک میان فمینیسم و جنبش کوئیر، اشتراکات در چالش‌های این دو جنبش و تشابه مطالبات، ارتباط آن‌ها را با جامعه جهانی تبدیل به یک ضرورت کرده است.

قزلو با بیان این که، جنبش کوئیر دارای ویژه‌گی‌های خاصی است که آن را ناگزیر از نفوذ آن به جنبش‌های دیگر می‌کند، گفت: «ساختار جنبش کوئیر فراتر از دوگانه‌گی جنسی است و به طور گسترده‌ای شامل طبقات اجتماعی اشتغال، گرایش جنسی، هویت و غیره می‌شود.»

شماری از شرکت‌کننده‌گان در این کنفرانس، در هنگام شروع سخنرانی مهنار قزلو در اعتراض به «نقش داشتن این سخنران بنیاد در یک پرونده‌ی خشونت سایبری و افترازنی» سالن را ترک کردند. برخی از آن‌ها، پیش از این اعتراض خود را طی بیانیه‌ای اعلام کرده بودند و بنیاد پژوهش‌های زنان نیز به این اعتراض پاسخ داده بود.

مبارزه برای حقوق زنان یک مبارزه مشترک است

هم‌چون هر سال، برنامه‌هایی با حضور فمینیست‌های کشور میزبان از دیگر برنامه‌های این کنفرانس بود.

آنا سوندستروم، مدیر کل بنیاد اولاف پالمه از جمله سخنرانان این بخش بود. او سرمایه‌گذاری برابر جامعه روی زنان و مردان را مورد توجه قرار داد و گفت: «مبارزه برای حقوق زنان یک مبارزه مشترک است و ما اگر با هم کار کنیم قوی‌تر خواهیم بود.»

در میزگرد «بازنگری برداشت رایج از برابری جنسیتی در سوئد؛ در عرصه‌ی ملی و فراملی» نیز محققان و روزنامه‌نگاران سوئدی به بررسی این موضوع پرداختند که با وجود پیشرفت چشم‌گیر برابری جنسیتی در سوئد این کشور چه قدر کشوری فمینیستی محسوب می‌شود؟ و کمپین «من هم» در رابطه با افشای آزارهای جنسی علیه زنان، چقدر توانسته در فضای فمینیستی این کشور تاثیر بگذارد و توجه‌ها را به این موضوع جلب کند؟

آنا لوندبری، دانشیار رشته‌ی مطالعات جنسیت دانشگاه شهر لین‌شوپینگ

گفت: «برابری جنسیتی در قانون و مواد آموزشی سوئد به خوبی در نظر گرفته شده اما حتا در این جامعه هم هنوز تفکیک جنسیتی وجود دارد و برای این که بگوییم چه قدر برابری جنسیتی تحقق پیدا کرده، پیچیده‌گی‌هایی وجود دارد که در این میزگرد به آن‌ها پرداخته خواهد شد.»

اولا مَنس، استاد رشته‌ای مطالعات زنان دانشگاه سودرتورن استکهلم نیز با طرح این سوال که «آیا سوئد کشوری فمینیستی و زن‌محور است؟» گفت: «اعتراضات کمپین «من هم» برای سوئد پیامدهایی جدی به بار آورده و هزاران زن از بخش‌های گوناگون جامعه‌ی مدنی بسیج شده و خواستار پایان بافتن تجاوزهای جنسی، سواستفاده جنسی و سوء رفتار در محل کار و زنده‌گی خصوصی شده‌اند. به این ترتیب بدیهی است بتوان گفت سوئد هنوز کشوری نیست که به برابری میان زنان و مردان دست یافته باشد.»

آنا کلارا برات، روزنامه‌نگار سوئدی نیز در این میزگرد در باره‌ی کمپین «من هم» و تصویر سوئد از خود، گفت: «از هر پنج زن سوئدی یک نفر در یکی از 60 کمپین مرتبط با هشتگ بین‌المللی و کمپین شبکه‌های اجتماعی «من هم» مشارکت کرد و در نخستین فراخوان، چهارهزار شهادت‌نامه از سوی بازی‌گران زن جمع‌آوری شد.» به گفته‌ی او: «تا قبل از این کمپین‌ها، باور رایج در سوئد این بود که اغلب خشونت‌های جنسی در خانه قربانیان اتفاق می‌افتد. این تصویر اما اکنون با انتشار حقیقت تکان‌دهنده‌ی وقوع آزارهای جنسی گسترده در محیط‌های مختلف کاری تکمیل می‌شود. به غیر از خانه‌های امن، همه از این موضوع شگفت‌زده شدند و خودپنداره‌ی سوئد به عنوان بهشت برابری جنسیتی فرو ریخت.»

سورچی تاپار بیورکرت، استاد علوم سیاسی دانشگاه اوپسالا نیز از منظری دیگر به تصویر جامعه برابر در سوئد پرداخت و گفت: «در گفتمان نهادینه شده‌ی استثناگرایانه سوئدی، هویت ملی صرفن سفید که سوئد را کشوری ضد نژادپرست، برابر از نظر جنسیتی و بدون پیشینه‌ی استعماری تصویر می‌کند، غیر سفیدپوستان به عنوان افرادی ترسیم می‌شوند که از نظر جنسیتی برابر نیستند. در واقع با قرار دادن این روایت کلان - سوئد استثنایی و خارجی‌های غیر مدرن و نابرابر- در ساختار سیاسی، خارجی‌ها کسانی هستند که اغلب در باره‌ی آن‌ها صحبت می‌شود، ولی با آن‌ها صحبت نمی‌شود.»

ژانت بائر، استاد رشته‌ی انسان‌شناسی در دانشگاه استنفورد، محقق

دیگری بود که در این کنفرانس در رابطه با «گذشته، حال و آینده فمینیسم در ایران و متحدان ملی و فراملیتی» سخن گفت. او به طرح این سوال پرداخت که: «آیندهی جنبش فمینیستی ایران با نسل جوانی که نگاه فراملی چه طور خواهد بود و آیا این فراملی بودن می‌تواند ابزاری باشد که افراد با وجود تفاوت‌هایشان بتوانند در آن نقش ایفا کنند؟» به گفته‌ی ژانت بائر: «در جهانی که مرزهایش در حال گسستن است، آیندهی جنبش زنان خیلی سریع یک آیندهی فراملی خواهد شد و این موجب می‌شود افرادی که به صورت سنتی به حاشیه رانده شده بودند بتوانند جزوی از جنبش زنان ایران باشند.»

در این کنفرانس همچون هر سال کتاب‌های تازه منتشر شده در حوزه‌ی زنان نیز معرفی شدند و نمایشگاهی از آثار زنان هنرمند برگزار شد.

«بنیاد پژوهش‌های زنان ایران»، سازمانی است غیرانتفاعی که از سال ۱۹۹۰ تا کنون، اقدام به برگزاری کنفرانس‌های سالانه کرده است. این کنفرانس‌ها هر سال در یکی از کشورهای جهان برگزار می‌شود و کمیته‌ی محلی‌ای متشکل از فعالان زن در آن کشور، با همکاری بنیاد پژوهش‌ها که ریاست آن را گلناز امین بر عهده دارد، برگزار می‌شود. اغلب شرکت‌کننده‌گان در این کنفرانس‌ها فعالان زنی هستند که در دهه‌های اخیر مجبور به ترک ایران شده‌اند. علاوه بر این حضور چندین سخنران از ایران در تمامی دوره‌ها، این کنفرانس‌ها فرصتی برای تبادل نظر بین فعالان حقوق زنان در ایران و خارج از کشور را فراهم آورده است.

برگرفته از نشریه زنان، گاه‌نامه شماره 90 یونی 2018